Metodický pokyn Rady Královéhradeckého kraje pro péči o nemateriální kulturní dědictví Královéhradeckého kraje a jeho ochranu

Metodický pokyn Rady Královéhradeckého kraje pro péči o nemateriální kulturní dědictví Královéhradeckého kraje a jeho ochranu

Preambule

Systém péče o nemateriální kulturní dědictví Královéhradeckého kraje a jeho ochrany vychází z dokumentu UNESCO Úmluva o zachování nemateriálního kulturního dědictví (dále jen Úmluva), jíž je Česká republika signatářem. Dále se opírá o aktuálně platné právní předpisy a další dokumenty České republiky, které naplňování Úmluvy uvádějí do praxe. Z hlediska operativní roviny se opírá o Plán péče o tradiční lidovou kulturu v ČR na léta 2023–2030 Ministerstva kultury ČR a o Metodický pokyn Ministerstva kultury pro vedení soupisu nemateriálního kulturního dědictví České republiky ze dne 14. října 2025 (dále jen národní pravidla). Na krajské úrovni se péče o nemateriální kulturní dědictví (dále jen NKD) opírá o Koncepci péče o nehmotné kulturní dědictví Královéhradeckého kraje schválenou Zastupitelstvem Královéhradeckého kraje dne 20. října 2025. Volně pak systém navazuje na další mezinárodní a národní dokumenty, např. na Rámcovou úmluvu Rady Evropy o hodnotě kulturního dědictví pro společnost (tzv. Úmluva z Faro) a další.

Systém péče o nemateriální kulturní dědictví Královéhradeckého kraje a jeho ochranu se týká komplexně všech projevů nemateriálního kulturního dědictví Královéhradeckého kraje tak, jak jej popisuje Úmluva, a to jak projevů tradiční lidové kultury a folkloru, projevů nefolklorního charakteru, projevů urbánních, občanských, průmyslových, zemědělských a dalších.

I. Vymezení základních pojmů

Nemateriálním kulturním dědictvím (dále jen NKD) se rozumí zkušenosti, znázornění, vyjádření, znalosti, dovednosti, jakož i nástroje, předměty, artefakty a kulturní prostory s nimi související, které společenství, skupiny a v některých případech též jednotlivci považují za součást svého kulturního dědictví.

Toto nemateriální kulturní dědictví, předávané z pokolení na pokolení, je společenstvími a skupinami lidí neustále přetvářeno v závislosti na jejich prostředí, na jejich interakci s přírodou a na jejich historii, dává jim pocit identity a kontinuity, podporuje takto úctu ke kulturní rozmanitosti a lidské tvořivosti. V úvahu se bere pouze nemateriální kulturní dědictví slučitelné se stávajícími mezinárodními nástroji týkajícími se lidských práv, jakož i se zásadami vzájemné úcty mezi společenstvími, skupinami i jednotlivci a trvale udržitelného rozvoje.

Projevuje se mimo jiné v těchto oblastech:

a. ústní tradice a vyjádření, včetně jazyka jakožto prostředku nemateriálního kulturního dědictví,
b. interpretační umění,
c. společenské zvyklosti, obřady a slavnostní události,
d. vědomosti a zkušenosti týkající se přírody a vesmíru,
e. dovednosti spojené s tradičními řemesly.

S ohledem na neustále se vyvíjející terminologii je nemateriálním kulturním dědictvím myšleno také nehmotné kulturní dědictví. Synonymem je také živé dědictví nebo žité dědictví nebo živoucí dědictví vycházející z anglicky vyjádřeného pojmu Living Heritage. Tyto pojmy jsou si pro účely tohoto pokynu vzájemně rovny.

Jednotlivým jevem NKD je statek nemateriálního kulturního dědictví, dříve také Statek tradiční lidové kultury.

Nositelem NKD či statku nemateriálního kulturního dědictví se rozumí společenství/komunita, v některých případech také jednotlivec, kteří statek uchovávají, přetvářejí a předávají dalším generacím, a to všemi možnými formami jejich působení.

II. Královéhradecký kraj

1. Královéhradecký kraj jako vyšší územní a samosprávný celek aktivně podporuje zachování a rozvoj nehmotného kulturního dědictví na svém území jako projevu participativní občanské společnosti a jako projevů regionální identity a hrdosti. Tyto obecné cíle naplňuje zejména prostřednictvím:
    a. agendy Muzea východních Čech v Hradci Králové coby Regionálního pracoviště pro nehmotné kulturní dědictví Královéhradeckého kraje,
    b. wiki Seznamu živého dědictví Královéhradeckého kraje,
    c. návrhů vybraných statků NKD do Seznamu nemateriálního kulturního dědictví České republiky,
    d. dotačních programů pro podporu NKD Královéhradeckého kraje,
    e. soutěží, přehlídek a udělování čestných titulů zaměřených v oblasti NKD Královéhradeckého kraje,
    f. marketingových a propagačních aktivit ve prospěch NKD Královéhradeckého kraje,
    g. vzdělávacích aktivit šířících povědomí o NKD Královéhradeckého kraje, a to zejména prostřednictvím zřizovaných organizací působících v regionálním školství,
    h. dalších činností podle rozhodnutí orgánů kraje.

III. Regionální pracoviště pro nemateriální kulturní dědictví Královéhradeckého kraje

1. Usnesením Rady Královéhradeckého kraje č. RK/8/769/2004 ze dne 8. 6. 2004 bylo funkcí Regionálního pracoviště pro tradiční lidovou kulturu (dnes NKD) a odborného garanta péče o NKD na území Královéhradeckého kraje pověřeno Muzeum východních Čech v Hradci Králové (dále jen Regionální pracoviště). Regionálním pracovištěm se pro účely metodického pokynu rozumí tato příspěvková organizace zřizovaná Královéhradeckým krajem jako celek.

IV. Nositelé nemateriálního kulturního dědictví Královéhradeckého kraje

1. V souladu s obsahem a smyslem Úmluvy jsou hlavním aktérem péče o nemateriální kulturní dědictví Královéhradeckého kraje jeho nositelé. Role Královéhradeckého kraje je ve vztahu k nim podpůrná. Regionální pracoviště plní ve vztahu k nositelům roli odborné autority a průvodce celým systémem.
2. Nositelé NKD (komunita, jednotlivec) nejen statek NKD žijí, ale také se prostřednictvím níže uvedených nástrojů podílejí na jeho identifikaci, propagaci, pojmenování možných ohrožení a návrhu opatření k jeho zachování. Tato opatření by měla vznikat ve spolupráci s širokou škálou zainteresovaných stran – například místními, zájmovými, profesními či jinými spolky, nevládními organizacemi, samosprávami nebo odbornými institucemi. Jejich zkušenosti, znalosti a potřeby jsou klíčové pro zajištění životaschopnosti statku.
3. Základním předpokladem této spolupráce je svobodný, předem daný a informovaný souhlas nositelů, který zahrnuje dobrovolné rozhodnutí do systému vstoupit a podílet se na celém procesu péče a ochrany dle tohoto pokynu. Tento souhlas lze ze strany nositelů kdykoliv odvolat a ze systému vystoupit.

V. Wiki Seznam živého dědictví Královéhradeckého kraje

1. Rada Královéhradeckého kraje zřizuje wiki Seznam živého dědictví Královéhradeckého kraje (dále jen wiki Seznam) a pověřuje jeho vedením a správou Regionální pracoviště.
2. Wiki Seznam je veřejná digitální on-line databáze přístupná jakémukoliv občanu České republiky. Smyslem wiki Seznamu je usnadnit veřejnosti aktivně se podílet na procesu péče o NKD na území kraje.
3. Nejširší občanské komunity či jednotlivci mohou v duchu Úmluvy prostřednictvím wiki Seznamu registrovat potenciální statky NKD na území Královéhradeckého kraje. Wiki Seznam tedy v tomto smyslu plní úlohu inventáře, tzn. indikativního zásobníku informací o všech možných fenoménech života kraje, které mají potenciál naplnit kritéria Úmluvy a být registrovány jako statek NKD. Současně má za cíl popularizovat problematiku vůči veřejnosti.
4. Informace zapsané ve wiki Seznamu začnou být okamžikem zanesení odborně zpracovávány Regionálním pracovištěm za účelem posouzení jejich souladu s Úmluvou, případně za účelem jejich podpory a rozvoje. Toto zpracování bez výjimky probíhá vždy v těsné spolupráci s navrhovateli. Informace zanesené ve wiki Seznamu jsou již v této

fázi veřejné, s výjimkou údajů chráněných GDPR. Mohou být využívány za účelem propagace zde registrovaných potenciálních statků, či pro jiné účely s cílem podpory obsahu wiki Seznamu. Regionální pracoviště není oprávněno o své vůli vymazat žádný návrh, který je do wiki Seznamu zanesen, leda by se jednalo o návrh, který je v rozporu s právním řádem České republiky, v rozporu s dobrými mravy nebo který propaguje násilí či diskriminaci.

5. Pokud je fenomén zapsaný ve wiki Seznamu prohlášen jako statek NKD naplňující podmínky definované Úmluvou, je takto ve wiki Seznamu Regionálním pracovištěm označen. Okolnosti a pravidla prohlášení fenoménu jako statku NKD jsou popsány v článku VIII. tohoto pokynu. Okamžikem tohoto prohlášení počíná statek NKD požívat možnost ochrany a podpory v rámci tohoto systému a může být následně navržen na zápis do Seznamu nemateriálního kulturního dědictví České republiky.
6. Prohlášení fenoménu za statek NKD Královéhradeckého kraje je vždy spojeno s reprezentativní společenskou událostí organizovanou krajem nebo Regionálním pracovištěm.
7. Pokud je fenomén Odbornou komisí Královéhradeckého kraje pro NKD vyhodnocen tak, že nesplňuje podmínky, aby byl prohlášen statkem NKD, Regionální pracoviště jej ve wiki Seznamu označí jako zamítnutý a doplní zdůvodnění tohoto rozhodnutí. Současně závěr projedná s navrhovateli fenoménu.
8. Statky NKD, které jsou k datu účinnosti tohoto metodického pokynu zapsány v Seznamu nemateriálních statků tradiční lidové kultury Královéhradeckého kraje, přecházejí k témuž datu jako statky NKD do wiki Seznamu.
9. Soubor prohlášených statků NKD ve wiki Seznamu je ekvivalentem Seznamu nemateriálního kulturního dědictví Královéhradeckého kraje dle národních pravidel a nahrazuje dosavadní Seznam nemateriálních statků tradiční lidové kultury Královéhradeckého kraje, jenž k datu účinnosti tohoto metodického pokynu zaniká.

VI. Seznam nemateriálního kulturního dědictví České republiky

1. Aby mohl být statek NKD navržen na zápis do Seznamu nemateriálního kulturního dědictví České republiky, musí být nejprve cestou wiki Seznamu prohlášen jako statek NKD Královéhradeckého kraje.
2. Návrh na zápis statku NKD do Seznamu nemateriálního kulturního dědictví České republiky iniciují buď nositelé tohoto statku, Regionální pracoviště, nebo jiný subjekt uvedený v příslušných národních pravidlech. Návrh musí být posouzen Odbornou komisí Královéhradeckého kraje pro NKD. Na základě tohoto posouzení pak Regionální pracoviště s návrhem dále pracuje způsobem uvedeným v národních pravidlech.
3. Výjimkou z ustanovení odst. 1. a 2. je situace, kdy se statek nachází na území více krajů. Potom může být dle národních pravidel návrh předložen přímo, bez nutnosti předchozího zápisu do krajského seznamu a taktéž bez posouzení Odbornou komisí Královéhradeckého kraje pro NKD.

VII. Odborná komise Královéhradeckého kraje pro nemateriální kulturní dědictví

1. Regionální pracoviště ustavuje Odbornou komisi Královéhradeckého kraje pro NKD (dále jen Komise).
2. Členy komise jmenuje a odvolává ředitel/ka Muzea východních Čech v Hradci Králové, a to po předchozím projednání se zřizovatelem. Členství v Komisi je čestné a bezplatné, s výjimkou proplácení cestovních náhrad.
3. Komise má minimálně 9 a maximálně 15 členů. Počet členů je vždy lichý.
4. Funkční období členů Komise je čtyřleté.
5. Členové Komise jsou vybíráni z řad odborníků v oblasti NKD, kteří působí v akademické i neakademické sféře. Dále jsou členové vybíráni z řad nositelů NKD, resp. komunit NKD. Komise nemůže být ustavena výhradně z jedné skupiny shora uvedených aktérů. Vzájemný poměr členů odborně specializovaných na oblast tradiční lidové kultury a folkloru a na oblast urbánních a nefolklorních tradic by měl být vyvážený. Obligatorním členem Komise je jeden zástupce Královéhradeckého kraje. Alespoň jedna třetina a maximálně jedna polovina členů Komise je tvořena z řad osob, které nemají žádný vztah k organizacím zřizovaným Královéhradeckým krajem nebo ke Krajskému úřadu Královéhradeckého kraje. Předsedou Komise je vedoucí Regionálního pracoviště.
6. Zasedání Komise se konají nejméně 2x ročně a jsou přístupná veřejnosti. Zasedání mohou probíhat i formou on-line zasedání nebo kombinovanou formou.
7. Komise se na svých závěrech usnáší hlasováním. Pokud není dále uvedeno jinak, při hlasování rozhoduje prostá většina přítomných členů Komise.
8. Hlasování Komise mohou být veřejná nebo tajná. O veřejnosti hlasování se Komise usnese prostou většinou přítomných.
9. O činnosti Komise podává Regionální pracoviště jedenkrát ročně zprávu Radě Královéhradeckého kraje. Rada tuto zprávu projednává.

VIII. Řízení o prohlášení fenoménu za statek nemateriálního kulturního dědictví Královéhradeckého kraje

1. Komise se minimálně jednou ročně seznámí s celým obsahem wiki Seznamu.
2. Buď na návrh Regionálního pracoviště nebo na návrh jakéhokoliv člena Komise je u všech fenoménů, které potenciálně splňují podmínky Úmluvy, zahájeno řízení o prohlášení za statek NKD.
3. Administrativní návrh zpracuje Regionální pracoviště v součinnosti s navrhovatelem a nositeli potenciálního statku.
4. Pro účely projednávání návrhu stanoví Komise ze svých řad zpravodaje, který se návrhem v přípravné fázi zabývá a který připraví teze a argumentaci návrhu. Současně Komise jmenuje dva nezávislé oponenty, kteří zpracují oponentní posudky návrhu. Oponentní posudky jsou zpracovány nad tezemi a argumentací návrhu, aby komise mohla jejich znění zahrnout do svého finálního rozhodování. Administrativní zázemí tomuto procesu poskytuje Regionální pracoviště.
5. O návrhu na prohlášení statkem NKD Komise hlasuje, a to po předchozí rozpravě za účasti zpravodaje a oponentů. V mimořádných případech je možné oponenty z jednání

Komise omluvit. Návrh je schválen, pokud pro něj hlasuje nadpoloviční většina všech členů Komise.
6. Fenomén je prohlášen statkem NKD okamžikem schválení Komisí.

IX. Úkoly Komise a Regionálního pracoviště při návrhu na zápis statku NKD do Seznamu nemateriálního kulturního dědictví České republiky

1. Regionální pracoviště i Komise posuzují potenciál statku NKD pro případný zápis do Seznamu nemateriálního kulturního dědictví České republiky dle článku VI. již během řízení o prohlášení fenoménu za statek NKD Královéhradeckého kraje. Toto posouzení může proběhnout také kdykoliv později na základě podnětu jakéhokoliv subjektu definovaného v národních pravidlech.
2. O závěru posouzení se Komise usnáší hlasováním nadpoloviční většinou všech členů. Neprodleně poté předá Regionální pracoviště usnesení Komise předkladatelům návrhu a Krajskému úřadu Královéhradeckého kraje k dalšímu postupu dle národních pravidel.
3. Pokud předkladatelé návrhu na zápis statku NKD, který se nachází na území vícero krajů, dobrovolně nad rámec národních pravidel požádají o posouzení jejich statku, Regionální pracoviště jim vyhoví a Komise se bude tímto návrhem zabývat stejně jako by činila dle odstavců č. 1. a 2.
4. Se zpracováním návrhu zápisu do Seznamu nemateriálního kulturního dědictví ČR (návrhový list) je Regionální pracoviště nositelům statku nápomocno.

X. Průběžný a periodický monitoring

1. Obvykle jedenkrát ročně probíhá průběžný monitoring fenoménů zapsaných ve wiki Seznamu, které dosud nebyly schváleny jako statky NKD, a to za účelem ověření, že fenomény nadále existují a jsou tedy nadále relevantní. Monitoring vždy probíhá formou aktivní spolupráce navrhovatelů (komunita, jednotlivec), kteří daný fenomén do wiki Seznamu zapsali, a Regionálního pracoviště. Navrhovatelé jsou hlavními aktéry tohoto procesu. Regionální pracoviště je průvodcem tímto monitoringem.
2. U každého statku NKD provede Regionální pracoviště jeho monitoring s cílem zjistit jeho aktuální stav jednou za pět let. O nových skutečnostech informuje Komisi. O každém statku NKD dle tohoto odstavce vede Regionální pracoviště dokumentaci, do které jsou veškerá zjištění periodických kontrol zaznamenávána.

XI. Označení statku NKD za ohrožený

1. Zjistí-li Regionální pracoviště z libovolného zdroje, že je jakýkoliv statek NKD Královéhradeckého kraje v ohrožení, projedná tuto situaci v Komisi. Ta svým usnesením doporučí opatření k nápravě zjištěného stavu a navrhne označit stav statku NKD za ohrožený. Tuto skutečnost zanese Regionální pracoviště do wiki Seznamu. Za ohrožený statek se považuje především takový:
   a. jehož nositel nemá následovníky;
   b. který ztratil své sociální a kulturní funkce, nebo přestal být integrální součástí života nositelů, kteří jej považovali za součást své identity;

c. který byl dekontextualizován nebo zakonzervován a již se přirozeně nevyvíjí;
d. který je využíván výhradně ke komerčním účelům, zejména v souvislosti s turistickým ruchem, a tím dochází k vyprázdnění jeho původní funkce a obsahu;
e. jehož nositelé jsou ohrožení živelní katastrofou nebo ozbrojeným konfliktem;
f. jehož nositelé ani po opakovaném vyzvání nereagují na žádost navrhovatelů o monitorovací zprávu o stavu statku.

2. U statku NKD evidovaného jako ohrožený se provádí periodická kontrola dokumentace jednou za dva roky.

XII. Zánik statku NKD

1. V případě, že statek NKD zanikne, označí Regionální pracoviště statek ve wiki Seznamu jako zaniklý, ale nevyřadí jej.

XIII. Závěrečné ustanovení

1. Náklady spojené s provozem Regionálního pracoviště, Komise a wiki Seznamu jsou hrazeny z prostředků Muzea východních Čech v Hradci Králové, přičemž tuto skutečnost Královéhradecký kraj zohlední při stanovení jeho příspěvku na provoz.
2. Tímto metodickým pokynem se ruší Metodický pokyn pro vedení Seznamu nemateriálních statků tradiční lidové kultury Královéhradeckého kraje ze dne 17. srpna 2011.
3. Tento metodický pokyn byl schválen Radou Královéhradeckého kraje dne 24. listopadu 2025 a nabývá účinnosti dnem 1. ledna 2026.

V Hradci Králové dne 24. listopadu 2025

Petr Koleta v. r.

hejtman Královéhradeckého kraje